

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЗОВНІШНЬОЇ АГРЕСІЇ

Т. Б. Мадрига

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76025, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
тел. (0342) 596-146; e-mail: tetiana_madryga@ukr.net*

У статті висвітлюються особливості розвитку волонтерського руху в Україні, під яким розуміється добровільна, свідомо, організована, неоплачувана праця на користь інших. Охарактеризовано сучасне становище, основні напрями роботи та масштаби українського волонтерства в умовах гібридної війни.

Ключові слова: волонтер, волонтерський рух, громадянське суспільство, гібридна війна.

Суспільно-політичні трансформації в Україні, пов'язані з Революцією Гідності 2013-2014 років, агресією Російської Федерації проти України, яка розпочалася з анексії Криму і продовжилася у вигляді гібридної війни на Донбасі, зумовили активізацію громадянського сектору, представленого волонтерським рухом. Волонтерський рух, будучи основою побудови громадянського суспільства, являє собою добровільну, свідому, організовану, неоплачувану працю на користь інших. Він виникає в результаті неефективної діяльності держави, зокрема неналежного реагування органів державної влади на наявні соціальні проблеми.

Проблематика волонтерського руху лежить в сфері наукових інтересів відомих зарубіжних та вітчизняних науковців, таких як С. Елліс, К. Кемпбел, К. Рочестер, Дж. Девіс Сміт, М. Харріс, Р. Хедлі, А. Бодров, О. Безпалько, Я. Буздуган, С. Воронова, Р. Вайнола, В. Гутгарц, І. Зверева, А. Капська, В. Кирильчук, Н. Комарова, О. Карпенко, Г. Лактіонова, Т. Лях, В. Матяш, Н. Сабат, А. Ткач, І. Юрченко, Н. Янц тощо. Визнаючи наукову цінність існуючих розвідок, варто сказати, що аналіз наукової літератури засвідчив відсутність цілісних теоретико-методологічних уявлень щодо розвитку волонтерського руху в Україні в умовах гібридної війни. Окрім того, науковцям знадобиться ще значна кількість часу для того, щоб систематизувати усі інформаційні дані і відомості про волонтерський рух в Україні під час проведення антитерористичної операції.

Існує припущення, що волонтерство як суспільний рух виникло на Заході, а першими волонтерами були самаритяни, які почали надавати допомогу усім, хто її потребував. Більш впевнено можна говорити про

виникнення феномену волонтерства вже з середини ХІХ століття. Деякі дослідники вважають, що волонтерський рух започатковано у 1859 р., коли французький письменник-журналіст Жан Анрі Дюнан, вражений кривавими картинами битви біля Сольферіно, запропонував ідею створення Червоного Хреста – організації, яка працювала б на добровільних засадах і надавала першу медичну допомогу пораненим бійцям. Принципами, сформульованими Дюнаном, керуються волонтерські організації у всьому світі і донині. Однак тільки в минулому столітті, сповненому війн, волонтерство виокремилася у соціальне явище. Після Першої світової у Франції було здійснено (один з перших) масштабний волонтерський проект з участю німецької та французької молоді, в рамках якого волонтери відновлювали зруйновані війною ферми в районі місць найзапекліших боїв між німецькими та французькими військами. Саме в цей час і було засновано Координаційний комітет міжнародної волонтерської служби (CCIVS) під егідою ЮНЕСКО зі штаб-квартирою у Парижі.

Слово «волонтер» походить від французького – «volontaire», англійського – «volunteer», які є похідними від латинського – «voluntarius», що в дослівному перекладі означає «доброволець», «бажаючий» [11;12].

На думку італійського соціолога Ново Дізіонаріо, волонтер – це громадянин, який вільно, а не для того, щоб продемонструвати свої моральні зобов'язання чи законні обов'язки керується ідеєю суспільної та приватної солідарності. Волонтер, одного разу показавши здатність виконувати свої громадянські та власні обов'язки, надалі переходить в цілковите розпорядження суспільства, сприяє рішення місцевих проблем надаючи пріоритет відвідуванню бідних та знедолених» [13, с. 79].

Відповідно до радянської традиції термін «волонтер» сприймався виключно у воєнному контексті для позначення особи, яка добровільно вступила на військову службу. І лише у зв'язку з активізацією світового волонтерського руху в різних його формах в останній третині ХХ ст., розповсюдженням на пострадянському просторі у 1990-х роках діяльності численних благодійних організацій, програм обміну, цільових благодійних міжнародних програм, у суспільній свідомості термін «волонтерство» оформлюється та починає сприйматися як різновид суспільно-корисної діяльності, найчастіше безоплатної та соціально значимої, що надається фізичними особами – добровольцями з особистої ініціативи або ж від недержавної некомерційної організації-об'єднання [10, с. 96].

У Законі України «Про волонтерський рух» (від 19 квітня 2011 року) визначено, що волонтер – це фізична особа, яка добровільно здійснює благодійну неприбуткову та вмотивовану діяльність, що має суспільно корисний характер [3, с. 3].

На думку І. Звереві, волонтер – це людина, яка добровільно надає безоплатну соціальну допомогу та послуги інвалідам, хворим особам та соціальним групам, що опинилися в складній життєвій ситуації. Волон-

терський рух – це добродійна робота, яка здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної плати, без просування по службі, заради добробуту та процвітання спільнот та суспільства в цілому [16, с. 23].

Значимість волонтерства в світовому вимірі підтверджується його визнанням ООН, як суспільно-корисної діяльності на добровільній основі, яка повинна бути важливою складовою будь-якої стратегії, націленої на вирішення проблем, особливо в таких сферах як боротьба з бідністю, стійкий розвиток, охорона здоров'я, упередження лих та вчасне реагування, соціальна інтеграція, подолання соціальної нерівності та дискримінації. Відповідні положення Резолюції ООН та рекомендація щодо підтримки волонтерського руху пропонують урядам всіх держав включити волонтерство в національні плани розвитку як компонент з досягнення цілей сталого розвитку [23].

За даними соціологічного дослідження Інституту Геллапа, проведеного в 2008 році, 65% населення Землі беруть участь у волонтерській діяльності, що засвідчує популярність волонтерства у світі. Волонтерству приписують економічне значення, бо праця волонтерів не оплачується, а виконують вони ту роботу, за яку штатним працівникам довелось б платити. Важливість волонтерства для суспільства зазначено у Всесвітній декларації добровільництва 2001 року, і визначається такими функціями:

- пропаганда солідарності, гуманізму, справедливості на національному, глобальному рівнях;
- визначення проблем у різних сферах для їх розв'язання з урахуванням цільових потреб;
- орієнтація на популяризацію здорової сім'ї, нації;
- різнобічний розвиток людей шляхом отримання ними нових знань та навичок, розвиток творчого потенціалу;
- доповнення діяльності інших секторів із забезпечення суспільного добробуту [4].

Рівень уваги волонтерству в країні засвідчує рівень розвитку в ній громадянського суспільства як сфери соціальних відносин та громадської участі людей в житті суспільства на протигагу діям держави чи економіки [1, с. 145].

Сьогодні волонтерів більш ніж зі 100 країн світу об'єднано в глобальний світовий рух, який стає все більш впливовим. Так, в США кількість волонтерів складає близько 60 % серед жінок, які присвячують волонтерській діяльності в середньому 3-4 год. на тиждень, та близько 50 % серед чоловіків (3-6 год. на тиждень). Громадяни Канади працюють волонтерами в середньому 191 год. на рік, що є еквівалентом 578 000 робочим місцям з повною зайнятістю. У Франції в акціях волонтерських організацій приймають участь 19 % дорослого населення (з них 60 % регулярно), віддаючи волонтерській діяльності більше 20 год. на місяць.

Кожен третій громадянин ФРН (22 млн осіб) є волонтером та присвячує праці в волонтерських асоціаціях, проектах і групах взаємодопомоги більше 15 год. на місяць. В Південній Кореї вартість послуг волонтерства перевищує \$ 2 млрд на рік. Досвід роботи волонтером мають 26 % громадян Японії, 48 % з них впевнені у тому, що волонтерська праця дуже корисна для особистого зростання та суспільства в цілому. 72 % волонтерів Ірландії вважають, що вони виконують те, що ніколи не може бути зроблено оплачуваними робітниками. Загалом кожного року волонтерською діяльністю охоплено понад 100 млн осіб дорослого населення планети [11, с. 73].

У «Світовому рейтингу благодійності» – дослідженні, що проводилося британською благодійною організацією Charities Aid Foundation у 2014 р., Україна посіла 103 місце [7], тоді як у 2017 р. цей показник змінився на 90 позицію [18]. Це пояснюється тим, що значна активізація волонтерського руху в Україні починається в 2013-2014 рр. за умов посилення зовнішніх і внутрішніх викликів. Події Революції гідності, анексія Криму Російською Федерацією та збройна агресія проти України на Донбасі, продемонстрували неспроможність розв'язати нагальні проблеми, які постали перед країною, регіонами та громадянами.

Розбалансованість взаємодії органів державної влади, нездатність своєчасно відреагувати на ситуації воєнного конфлікту, невиконання покладених на них зобов'язань щодо забезпечення соціальної, особистісної безпеки призвели до значного дефіциту ефективних управлінських рішень, неефективності системи забезпечення Збройних Сил України. Саме такий стан став причиною поширення волонтерського руху в країні [15, с. 28].

На тлі військово-політичної ситуації, що склалась в Україні, патріотично налаштовані громадяни взяли на себе відповідальність за розвиток ситуації чим і заклали основи волонтерського руху, який був виявом раніше нечуваної громадської самоорганізації.

Багато громадських ініціатив, що виникли під час Революції гідності і були спрямовані на допомогу протестуючим на Майдані, після її завершення переорієнтувались на допомогу Збройним Силам України, Національній гвардії України, добровольчим батальйонам, вимушеним переселенцям з АР Крим та Сходу України. Визначна роль волонтерів у забезпеченні боєздатності силових структур у ході протистояння збройної агресії на Сході України визнається і представниками Збройних Сил України [15, с. 28].

Волонтерський рух, на відміну від державних органів, подекуди оперативніше реагував на нові для українського суспільства виклики і забезпечував вирішення складних проблем, пов'язаних з підтримкою обороноздатності держави та піклуванням про її захисників. Громадяни України консолідувалися, збираючи їжу, ліки, одяг, засоби обігріву, ко-

шти на потреби військових у зоні АТО, а також для тих українців, хто не залишив домівок і досі знаходяться у зоні протистоянь.

Військова агресія ззовні об'єднала зусилля громадянського суспільства і держави у боротьбі з нею. Окрім того, волонтерська робота на євромайданах була для більшості її виконавців першим досвідом та стихійним проявом небайдужого ставлення до перебігу подій. Подальший розвиток волонтерського руху, пов'язаний із військовими діями, був більш структурований та потужний, тому що спирався на раніше здобуті напрацювання.

Представники волонтерських об'єднань на євромайданах здійснювали, як акумуляцію ресурсів з подальшою передачею їх на потреби життєдіяльності наметових містечок (продовольство, медикаменти, побутові речі тощо), так і особисто виконували роботу соціального, просвітницького, медичного, інформаційного напрямлення. Багато тисяч українських патріотів фактично виконували волонтерську роботу, не входячи до організованих осередків: надавали притулок протестувальникам, забезпечували їх продуктами харчування, здійснювали інші функції волонтерів [6, с. 17].

Основними напрямками роботи волонтерського руху є: збір і доставка в зону АТО різноманітних ресурсів (продукти харчування, ліки, одяг, амуніція, автотранспорт, військові прилади), ремонт та вдосконалення техніки тощо; модернізація зброї (приціли, тепловізори, прилади нічного бачення тощо); постачання закордонних виробів; засоби особистої безпеки, засоби зв'язку; медична допомога постраждалим від бойових дій, оснащення госпіталів та лікарень; допомога переселенцям із Криму та зони АТО (юридична, психологічна та гуманітарна допомога, пошук житла та роботи, адаптація до нового місця проживання та в соціумі); пошук зниклих безвісти, загиблих та робота з визволення полонених.

Неоціненну допомогу учасникам АТО на передовій надають медики-волонтери. Лікарям-добровольцям не дають офіційні відрядження на фронт на Донбас. Тому медики-волонтери змушені допомагати військовим лише під час відпусток чи неоплачуваних відгулів [2].

Ведеться й діяльність в інших напрямках, зокрема різноманітна допомога сім'ям учасників АТО. Основними засобами і способами допомоги є збір коштів. Великі організації здебільшого збирають пожертви за допомогою різних систем безготівкових переказів (зокрема на банківські картки) і публікують в Інтернеті звітність; збір речей; довозення зібраної та закупленої допомоги до військових підрозділів за місцем їх дислокації, госпіталів, родин військовослужбовців.

Характерною особливістю розвитку волонтерського руху стало залучення соціальних мереж до підтримки та поширення громадянських ініціатив, які здебільшого функціонували у форматі «неформальних волонтерських груп». Інформаційні технології допомогли створити нову

якість комунікації між однодумцями, пришвидшили термін виведення волонтерських проектів на рівень їх практичної реалізації [6, с. 17-18].

Так, за даними соціологічного дослідження, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва» спільно з КМІС, 32,5 % українців лише протягом травня-вересня 2014 р. мали досвід переказів коштів на рахунки української армії. Ще 23 % громадян скористалися допомогою благодійних фондів та волонтерських організацій, передавши кошти, речі та продукти саме через ці громадські інституції. 9 % громадян приймали участь у магазинних акціях, купивши товари за списками для потреб армії та передавши їх волонтерам. Особисто допомагали вимушеним переселенцям речами та грошима 7 % українських громадян. Безпосереднім збором коштів, ліків, речей та доставкою їх в зону проведення АТО займались 3 % [21].

Якщо у 2011 році, за оцінками ООН, волонтерський досвід мали лише 3-4% населення України, то за дослідженням GfK Ukraine, проведеним у листопаді 2014 року, такий досвід уже мали 23% українців, з них 9% почали займатися волонтерством з листопада 2013 року [22].

Згідно із даними дослідження «Волонтерський рух в Україні», підготовленого GfK Ukraine на замовлення ООН в Україні, громадяни України надають великого значення волонтерському руху в розвитку суспільних процесів: 62 % визнають роль волонтерів у змінах останнього року; 85 % вважають, що волонтерський рух допомагає зміцненню миру; 81 % схильні вважати волонтерський рух обов'язковою складовою громадянського суспільства [7].

На думку, О. Панькової, основними мотиви участі у волонтерській діяльності є:

- реалізація соціально відповідальних громадських ініціатив, спрямованих на розв'язання нагальних соціальних та інших проблем власними силами, силами громади;
- виконання особистого обов'язку перед собою і перед суспільством за принципом: «Якщо не я – то хто?»;
- бажання громадянина добровільно і безоплатно надати допомогу тим, хто її потребує, реалізувати свої моральні та релігійні принципи, відчувати себе потрібним і корисним для інших;
- самореалізація людини, подальше професійне зростання;
- отримання морального задоволення від вдячності людей, яким надана допомога;
- отримання широких можливостей мати доступ і розпоряджатися фінансовими та іншими ресурсами тощо [15, с. 28].

Так, коментуючи швидкий розвиток волонтерства в Україні у більш широкому контексті, у зв'язку із загальносуспільними процесами, заступник директора Інституту соціології НАН України Є. Головаха зазначає: «В Україні стало значно більше людей, які вважають, що вони повинні щось робити не для себе, а для інших. ...Феномен волонтерства

зробив українців щасливішими саме тому, що вперше в історії приніс до українського концепту щастя задоволення від допомоги іншим» [5]. Е. Лібанова стверджує, що активізація волонтерського руху протистоїть укоріненому українському патерналізму: «Дуже важливо, що є люди, які розуміють: від влади нічого не треба чекати – ні доброго, ні поганого, – і просто роблять свою справу. Наразі – допомагають армії». «Взагалі, такого ентузіазму ніхто не очікував – ні наші фахівці, ні європейські, ні американські. Проте він з'явився. Це дозволяє людям усвідомити свої спільні інтереси, об'єднатися...», – зазначає вона [8].

Існує складність назвати точну кількість волонтерських організацій, які діють в Україні. Проте за інформацією Міністерства соціальної політики зареєстровано 211 організацій, які активно залучають до своєї роботи іноземців та осіб без громадянства для впровадження волонтерської діяльності на території України [17]. Серед українських волонтерських рухів та об'єднань, що зарекомендували себе як дієві й ефективні групи самоорганізації, які мають серйозний вплив, здатні віднайти будь-які потрібні ресурси і вирішити проблеми будь-якої складності, варто виокремити «Крила Фенікса», «Армія SOS», «Волонтерська Сотня», «Повернись живим», «Ми – кияни» та ін. [19, с. 10-12]. Серед відомих організацій роботою із волонтерами займаються ЛМГО «Крила надії», ЛМГО «Карітас-УГКЦ», ЛМГО «Академія української молоді», БО «Центр освітніх ініціатив», ЛМГО «Спілка форум», ГО «Самопоміч», ЛМГО «Спільнота взаємодопомоги «Оселя», ЛМГО «Станиця Львів Пласту – НСОУ», Товариство Червоного Хреста та ін. [13, с. 80]. Серед інших впливових організацій виділяються волонтерське об'єднання «Народний тил», що включає «Колеса народного тилу» (постачання машин до АТО), «Медичний народний тил» (постачання ліків до АТО), Help Army, «Народний проект», Волонтерська сотня.

З багатьох напрямків роботи волонтерів під час військових дій на Сході України можна виділити чотири основні, якими вони опікуються найбільше: збір та доставка в зону проведення АТО необхідних ресурсів; надання медичної допомоги постраждалим в ході її проведення; допомога вимушеним переселенцям; пошук зниклих безвісті та звільнення полонених. Щодо останнього, то значна частина таких волонтерських рухів сформувалася після Іловайської трагедії, коли кількість загиблих та зниклих безвісті, за деякими свідченнями, вимірювалася в сотнях. Однією з таких організацій є «Союз Народна Пам'ять», що працює в зоні АТО з вересня 2014 року. Багато волонтерів займаються виготовленням екіпірування власноруч – шийють аптечки, чохла для бронезилетів, одяг, маскувальні сітки. Часто волонтери збирають безпілотники для військової розвідки [13, с. 81].

Основними адресатами, яким надавалася масова волонтерська допомога у 2014-2015 рр. є:

– українська армія – матеріальне забезпечення бійців АТО (збір харчів, теплих речей та амуніції, ліків, засобів гігієни), технічна допомога: ремонт, удосконалення, бронювання бойових машин;

– поранені бійці АТО, військові госпіталі та лікарні, у яких лікуються поранені військовослужбовці;

– полонені військові із зони АТО та їх сім'ї – інформаційно-пошукова допомога, допомога в обміні полонених різних сторін конфлікту;

– сім'ї вимушених переселенців з Криму та Донбасу (з територій АТО) – надання юридичної, психологічної та гуманітарної допомоги, допомога в пошуку житла та роботи, адаптації до нового становища і ситуації);

– сім'ї бійців – учасників АТО, сім'ї загиблих (матеріальна, психологічна, гуманітарна допомога);

– мирне населення територій у зоні АТО: збір коштів, збір речей (їжа, одяг та ін.), доставка зібраної допомоги до населення, підготовка маршрутів і транспорту для вивезення людей із зони АТО [15, с. 30].

На думку О. Турчинова, завдяки добровольцям країна виграла час, «щоб створити справжню армію, бойову Національну гвардію, дієвий оборонно-промисловий комплекс, отримати реальну зброю». «Саме завдячуючи вам – тим, хто першими пішли і стали в проломі за свою країну, ми довели, що Україна була, є і буде, що Україна може себе захистити, навіть коли жодного набою наші партнери нам не дали», – стверджує секретар РНБО [14].

Водночас, як стверджує український письменник і соціальний психолог О. Покальчук, згуртування українського суспільства відбулося через загрозу прямої окупації та інтервенції, з її послабленням може дезактивуватися і громадська діяльність, яка ще не стала в Україні потужним складником суспільного буття. Оптимістичніше налаштовані експерти вважають, що подібне визнання заслуг волонтерів продемонстрували широким верствам населення привабливість волонтерства, фактично підмінивши собою непрацюючі «соціальні ліфти», продемонструвавши ще один шлях поєднання реалізації особистісних амбіцій із суспільною користю [9].

Волонтерські організації діють в усіх великих містах України та сотнях інших населених пунктах нашої держави. Нині масштаби діяльності волонтерів дають підстави стверджувати, що рівень громадянської свідомості в наших співгромадян значно зріс. Таким чином, українцям треба привчитись до того, що їхня громадянська активність мусить бути не лише відповіддю на складні виклики, а й постійною практикою. Такою є вимога часу і рецепт успіху багатьох країн. Лише так можна розраховувати на досягнення поставлених перед собою завдань у масштабах вулиці, району, міста та всієї держави. Багато в чому це і є становлення європейської України – країни відповідальних громадян. І цей рух

до дієвої громади на всіх рівнях здебільшого розпочинається саме з масової усвідомленої участі громадян у волонтерських рухах, оскільки від свідомого волонтерства до ефективного самоврядування і якості життя – один крок. У цьому контексті постає необхідність належного офіційного визнання волонтерської діяльності з боку держави [20, с. 141].

Таким чином, волонтерський рух в Україні відіграє важливу роль у посиленні обороноздатності держави в умовах зовнішньої агресії. Саме військові події в Україні продемонстрували значні можливості волонтерства як ефективного способу вирішення складних суспільних проблем.

Література

1. Большой толковый социологический словарь (Collins). Т. 1 (А-О). М.: Вече, АСТ. 1999. 544 с.
2. Волонтерський рух в Україні під час проведення антитерористичної операції: історія, стан, проблеми [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ipzn.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Volonterskyj-ruh-pid-chas-ATO.pdf>.
3. Волонтерство у публічній бібліотеці: Метод. поради / упр. культури, туризму і курортів Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. ОУНБ ім. М.Островського. Хмельницький, 2012. 16 с.
4. Всеобщая декларация добровольчества / XVI Всемирная конференция добровольцев Международной ассоциации добровольческих усилий (IAVE), Амстердам, январь, 2001. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.kdobru.ru/materials/%D0%92%D1%81%D0%B5%D0%BE%D0%B1%D1%89%D0%B0%D1%8F%20%D0%94%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F%20%D0%94%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0.pdf>.
5. Головаха: Война впервые научила украинцев помогать друг другу [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://news.liga.net/interview/politics/6382849-golovakha_voyna_vpervye_nauchila_ukraintsev_pomogat_drug_drugu.htm.
6. Горелов Д.М., Корнієвський О.А. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики: аналіт. доп. К.: НІСД, 2015. 36 с.
7. Звіт дослідження «Волонтерський рух в Україні» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.gfk.com/ua/news-and-events/news/pages/report.aspx> 17.
8. Котляр А. Елла Лібанова: «Треба стимулювати економію» // Дзеркало тижня. Україна. 2015. № 10 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://gazeta.zn.ua/socium/ellalibanova-nuzhno-stimulirovat-ekonomiyu_.html.
9. Котляр А. ...Чи потрібні волонтери в політиці? // Дзеркало тижня. 2014. № 33. 20–26 верес. С. 1, 14.

10. Корнієвський О.А. Український волонтерський рух у контексті світового досвіду [Електронний ресурс] // Стратегічні пріоритети. 2015. № 1. С. 95-100. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spa_2015_1_16.
11. Крапівіна Г. Світовий волонтерський рух: стан і статус // Вісник економічної науки України. 2012 № 1. С.73–76.
12. Лях Т. Волонтерство як суспільний феномен // Проблеми педагогічних технологій: зб. наук. пр. / Волинський державний університет імені Лесі Українки. Луцьк: Волинський академічний дім, 2004. Вип. 3–4. С.139–144.
13. Николаєва В.І., Николаєва Д. Активізація волонтерського руху в Україні: виклики сьогодення // Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Маріуполь, 15 червня 2018 р. Маріуполь: ДонДУУ, 2018. С. 79-81.
14. Олександр Турчинов: Добровольчі батальйони заклали ідеологію розбудови сильної патріотичної незалежної країни, яка здатна себе захищати // Рада національної безпеки і оборони України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rnbo.gov.ua/news/2688.html?PrintVersion>
15. Панькова О.В. Розвиток волонтерської діяльності в Україні як прояв активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства: специфіка, проблеми та перспективи [Електронний ресурс] // Український соціум. 2016. № 2. С. 25-40. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2016_2_5.
16. Паславська О. Становлення та розвиток волонтерського руху в Україні (історико-правове дослідження). Актуальні проблеми правознавства. 2016. Випуск 4 (8). С. 22-28.
17. Перелік організацій і установ, які залучають до своєї роботи іноземців та осіб без громадянства для впровадження волонтерської діяльності на території України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.msp.gov.ua/timeline/Volonterstvo.html>.
18. Світовий рейтинг благодійності: Україна посіла 90 місце зі 139 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ua.112.ua/svit/svitovyi-reitynh-blahodiinosti-ukraina-posila-90-mistse-zi-139-409627.html>
19. Тохтарова І.М. Волонтерський рух в Україні: шлях до розвитку громадянського суспільства як сфери соціальних відносин // Теорія та практика державного управління та місцевого самоврядування. 2014. № 2. С. 1-13.
20. Шамрай В.О, Ольховський М.А. Сучасний стан офіційного визнання волонтерської діяльності в Україні // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Науковий журнал. Серія: Юридичні науки. 2015. № 4 (81). С. 139-145.
21. 32,5 % українців особисто переказали свої кошти на рахунки української армії. Селяни відзначились вищою добротністю, аніж міські

жителі. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://dif.org.ua/ua/commentaries/sociologist_view/32anizh-miski-zhiteli.htm.

22. GfK. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.gfk.com/ua/Documents/Presentations/report_vyshlisky.pdf.

23. Recommendations on support for volunteering. General Assembly. Fifty-sixth session, 76th plenary meeting, 5 December 2001. Agenda item 108. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.unv.org/fileadmin/docdb/pdf/2007/N0147881.pdf>.

Стаття надійшла до редакційної колегії 20.12.2018 р.

*Рекомендовано до друку д. іст. н., професором **Марчуком В.В.**,
д. політ. н., професором **Гоном М.М.** (м. Рівне)*

VOLUNTEER MOVEMENT IN UKRAINE IN THE CONDITIONS OF FOREIGN AGGRESSION

T. B. Madryga

*Vasyl Stefanik Precarpathian National University;
76000, Ivano-Frankivsk, st. Shevchenka, 57;
ph.: (0342) 596-146; e-mail: tetiana_madryga@ukr.net*

The article highlights the peculiarities of volunteer movement development in Ukraine, which means voluntary, conscious, organized, unpaid work in favor of others. The current situation, main directions of work and the scale of Ukrainian volunteering in a hybrid war are described.

Key words: *volunteer, volunteer movement, civil society, hybrid war.*